

Warma Awqaymi, qan kanki

Imaynatan wawa
erkekuna, atinku
kay COVID-19
nisqata, magaruyta?

IASC
Inter-Agency Standing Committee

Warma auqaymanta ruwariy

Kay taparaqa qhawarispa ruwariranku, 'Grupo de referencia sobre salud Mental y apoyo Psicosocial' nisqamanta pacha, kay 'Emergencias Humanitarias' nisqa, hinallataq 'Catástrofes del Comité Permanente entre Organismos (IASC)' nisqamanta pacha. Kay qhawariyta yanaparanku, hatun teqsimuyuntinpi yuyaysapa yachaqkuna, intiru llaqtakunamanta ima, hinallataq, churiyaqkuna, aylluqykuna, yachachiqkuna hinallataq, wawakuna pchaq tawayoq hatun llaqtakunamanta. T'aqarikurantaqmi tapukuykunata, llapan teqsimuyukunaman, arabepi, chinopi, francespi, españolñpi hinallataq rusopipas, allin yuyamanta t'aqwirinapaq hinallataq, wawakunaq allinpi kaysayninkumanta, kay COVID-19 nisqaq phatarimuyninpi. Chay tapukuymantapacha, ruwarikun kausayninchispi. Kay taparataqmi t'aqarikuran, willakupi wawa erqekunaman, intiru llaqtakunaman, COVID-19 nisqaq chayasqankunaman. Yapa yachachiy wawa erqekunapaq, taytakunapaq hinallataq waqaychaqkunapaq, taqwirispa kawsayninchispaq.

Waranqa qanchispachaq aswanpas wawakuna, taytakuna, ayllukuna hinallataq yachachiqkuna, llapan teqsimuyuntinmanta pacha, churayunku tàqariy yachayninkuta, noqanchiswan imaynatan kay COVID-19 tukuy onqoyta kutichinapaq. Hatun añaychakuy wawa erqekunapaq, taytakunapaq, ayllukunapaq hinallataq yachachiqkunapaq kay tapuyukuy tukukuyinpi. Kay kausariytaqmi ruwarikun, llapan teqsimuyuntinpi wawakunaq wawakunamanta pacha. Kay 'Grupo de Referencia sobre Salud Mental y apoyo Psicosocial en emergencias Humanitarias y Catástrofes del comité Permanente entre Organismos' nisqan añaychakun, Helen Patrickta, kay kawsayninchispa ñawin qhelqasqanmanta, kay taparata.

Kay ruwasqataqmi qhawarichikun lluman, kay 'IGO Creative Commons Attribution-NonCommercial' manta pacha munayninwan. Kay munayninraykutaqmi, qanpas t'qrariwaq, llank'ayniykiman, ichaqa allin t'qrasqa kachun.

Ñawinchay

Warma awqaymi, qan kanki, kay qhelqan teqsimuyuntinpi wawakuna, kay tukuy onqoy COVID-19 nisqaq manchachisqankunapaq.

Warma awqaymi, qan kanki, qhelqa ñawinchañqasqa kanan huq mama taytaq, otaq, yachacheqpas, hoq warma wawa otaq huñunasqa erqekunamanpas. Manan allinchu kanman, wawakuna, sapallanku kay taparata ñawinchanankupaq, maypachachus hoq waqaychaq kaqtin. Ñaupaqmanchá lloqsirimunqa wawakunaq allin ñawinchanankupaq kay COVID-19 qhawariy taparamanta pacha. Imarayku, wawakuna allinta ñawinchanankupaq, hinallataq ruwayninkupas allin kanman kay taparamanta pacha.

T'iqrariykuna

Kikin 'Grupo de Referencia' nisqan qhawarinqa, arabeman, chinoman, francésman, españolman, hinallataq rusoman, kunantaq perú llaqtamanpas. Willanakuychis, 'Grupo de Referencia del IASC (mhpss.refgroup@gmail.com)' nisqawan t'iqrariykunapaq hoy rimaykunwanpas tukuyman willarikunapaq kay 'sitioweb' nisqapi.

Qan munanki t'qrayta chayqa:

- Manan churayuwaqchu hoqniraq seq'ekunata kay ruwasqaman.
- Imaynapipas yapayruwaq imachatapas, kay qhelqaman, chayqa, manan rakiwaqchu kay IASC nisqaq seq'enwan. Manan IASC nisqaqa sayapakusunkichu.
- Ruway atikusqan kanan kay, 'Creative Commons' nisqaq. Kaykunapitaqmi tariwaq, kamachikuykunata: <https://creativecommons.org/share-your-work/licensing-considerations/compatible-licenses>.
- 'Kay t'iqryqa, manan kay 'Comité Permanente entre Organismos (IASC) nisqaq ruwasqanchu, chayraykun paykunaqa mana sayapakunkumanchu kay qheqakuna t'iqryta. Kikin kaq qhelqa, inglispi: "Inter-Agency Standing Committee. My chuHero is You: How Kids Can Fight COVID-19! Licencia: CC BY-NC-SA 3.0 IGO, nisqan k'apaqqa".

Saraq mamanmi 'mama awqa', ichaqa payllan aswan allin, teqsimuyuntinmantapas aswan allin. Ichaqa, manan Saraq mamanpas tarinchu hampita kay coronaviruspaq-.

"¿Imaynan chay COVID-19 nisqa?, nispan tapukun Sara mamitanta.

"Kay coronavirus, COVID-19 nisqa ruwakqa, sinchi huch'uychallan manan rikusunchismanchu", ninmi mamitan, "ichaqa miranmi ukhuq achhiq onqosqa runakunapi, hinallataq maypachachus llaminki runakunata, otaq kinraykipi imakunatapas. Onqoq runakunaqa, ruphapakun, ukhunkun hinaspanpas manan samariyta atinkuchu"- "¿Ichaqa manachu maqayta atisunchisman, manataq rikusunchikunchu chayqa?" nispan tapukun Sara.

"Atisunmanmi maqaruytaqa", ninmi mamitan Sarata.

"Chayraykun munani qespisqa kanaykita, Sara. Kay Virusqa lliu runakunamanmi chayan, ichaqa llapankupas yanapawasunmanmi maqarunanchispaqqa. Allin warmakunapas yanapakunkumanmi. Llapaykupaq munaykun allin kanaykita. Munanin allin kanaykita, noqaq 'warma awqay' kanaykipaq"

Saran puñukun chay tuta, manataqmi k'akra warmi kaynинpi yuyaychanchu. As phiñasqa tarikun. Yachay wasinta riyta munaran, ichaqa wisq'asqan kashian. Ñaña turankunata rikuya munaran, ichaqa manan chaninpichu tarikushiaran. Saraqa munaranmi, ama kay coronavirus nisqa musphachinmanchu kaysayninta.

"Munayniyuqmi awqakunaqa kanku", ch'illmiyuspa, puñunanpaq sonqon ukhupi nikun: "¿iman kan noqaq?"

"Qonqyllas tutayaqpi, uyarirun upachallapi sutin rimaqta.

"Pin chaypi kashian?, rimapakun upachallapi Sara.

"¿Imatan munawaq 'warma awqa' kanaykipaq Sara?, tapuyukunsi rimay.

"Munaymanmi, imaynatan llapan teqsimuyuntinpi warmakunata niyman, amachakuychis qankuna, hoqkunatapas amachanaykichispaq...", ninmi Sara.

"Ichaqa, ¿imatan munawaq noqa kanayta?", tapuyukunsi rimaq.

"¿Munaymanmi, imacha kanman phawarinaypaq... hatun rimayniyoq... yanapay atiq!".

"Hinasansi killa k'anchaywan utichikuq wanway rikhurisqa..."

¿Iman kanki?", rimapakunsi Sara.

"Ario Kani", nisqa.

" Manan hayk'aqpas hoq Ariotaqa rikuranichu", nin Sara.

"Ichaqa kaypin kakurani tukun pachapipas", nin Ario. "Sonqoykimantan hamuni"-

" Noqapi kanki chayqa...¿willayman llapan teqsi muyuntinpi warmakunaman, iman chay coronavirusmanta!", ninsi Sara.

"¿k'aqra warmi kayman!, ichaqa suyaykuy, Ario, ¿atikunmanchu coronaviruswan allin waqaychasqa puririya?"

"Noqallawanmi, Sara", ninsi Ario. "Manan imapas chirmasunkimanchu, kuska kaqtinchisqa".

Sara p'itarin Arioq wasanpataman hinaspan kuska phawarinku, puñunan perqa tòqonta, ch'aska tutapi. Chàskakunaman phawarinku, killata napayukuq.

Inti lloqsimuqtin, urayusqaku, sumaq purun panpaman, piramidekunawankuska, chaypitaqsi huñusqa erkekuna puqlakushiasqaku. Hinaspas erkekunaqa qaparisqaku kusikuypi, hinaspataqsi Sarata Ariotapas napayukusqaku.

"¿Allin hamuyniykichis, kani Salem!", rimarinsi hoq erqe. "¿Imatan kaypi ruwashiankichis?.

Ichaqa

manan astawan suchuyukichismanchu, ¡ kanaykutaqmi hoq metro karunchasqa!"

"¡Chay raykun kaypi kashiayku", nisi Sara, "Sara kani, paytaqmi Ario, ¿Yacharankichisku erkekuna, aylluykichis, wayqe panaykichis, taytaykichis, auluchaykikunapas qespisqa kananku kay coronavirusmanta?, Llapanchismi ruwananchis..."

"Makinchista maqchhikunanchisunuwan jabonwanpas", nin Salem, asirkuspa.

"Yachaykun,

Sara. Hinaspapas ukhupakuyku khukuchuykupi onqoyniyoq kaskaqa, hinallataq napayukuykupas karuchallamanta runakunata, mana makinkutapas llamiyuspa. Wasiyku ukhupin kayku, ichaqa, askhan llaqta ukhupi ... manan llapankuchu wasinku ukhupi qhepakunku".

"Mmm, ichapas atiyman chaywan yanapayta", nin

Ario. "Manan rikuykuchu chay coronavirusta, ichaqa...noqataqa rikuwankichis!. Seqarimuychis, ama hina kaychischu, noqaq pharpaykunapi tiyarkuychis; ¡ ichaqa hoq metro karupin kashiankichis!"

Ario phawarin hanaq pachaman,
Salemwan hinallataq
Sarawanpas, pharpan patapi.
¡ Llaqtaq hawanta phawarin,
qallarintaq warararayta,
takiytapas! Salen qaparin
k'ikllukunapi erqekunaman:
“ ¡ Niychis ayllu ykichiskunata,
mana lloqsispan allin
waqaychasqa kankichis,
¡ Allinmi kasunchis wasinchispi
qhepakuspa!”
Muspharisqas runakuna,
rikusqankuwan.
Napayukuspankus
haykunku wasinkuman.

HArio phawarin hanaq pachaman, Salemwan hinallataq Sarawanpas, pharpan patapi. ; Llaqtaq hawanta phawarin, qallarintaq warararayta, takiytapas! Salen qaparin k'ikllukunapi erkekunaman:
" ; Niychis aylluypichiskunata, mana lloqsispan allin waqaychasqa kankichis, ;Allinmi kasunchis wasinchispi qhepakuspa!" Muspharisqas runakuna, rikusqankuwan. Napayukuspankus haykunku wasinkuman.

"Imakunapas t'iqrarishiansuna"
Nin Sara. Mayninpika, chaykunan manchachiwan"

"Manchachikuq pantachikuqpas kanmanmi, maypichis imakiunapas t'iqrarin chayqa, Sara" Nin Ario.
"Mancharisqa kaska, samarinin allillamanta... ;phukurinitaq ninata!", ;Hinaspas Ario phukurin hatun ninata!
"I ;maynatan chutarikunkichis, mancharisqa kaska?, tapuyukunsi Ario."

"Allinmi tarikuni, noqamanta yuyaychaqkunaq kasqanwan", ninmi Sara." Noqapas ,yuyaychanin llapan runamasiykuna, noqata yanapawanku, imaynan auluchaykuna hina", ninmi Salem, "Karunchaykichismi". Mana marq'arikuyllatapas atispa, imaynapipas kay coronavirus onqoyta ratachiykichismanpas. Ichqa sapa semana tukuypi rikunakunchis, ichqa manan kunanqa, karunchasqalla allin kananchis rayku.»

"Atiwaqchu wakyarikuya?", tapuyukun Sara, turanta. ¡Oh riki!", ninmi Salem. "Sapa p'unchaymi wakhamuwanku, hinaspan willani lliuta, imakunatas ruwayku wasiykupi chayta. Chaytaqmi allin tarikuni, paikunapas allin kanku".

"Hinan munakusqanchis runamasinskuna karunchay, mana chaypi rikuspa", ninmi Ario. "Chaytaqmi rikuchiwanchis yanapakuq kayninchista paykunapaq, ¿ Allinchu tarikuwaqchis hoq auqakunata reqsispa"?

"¡Arí, ama hina kaychu!", kutirichin Sara Salempuwan.

"Allinmi, panay Sashaqmi hatun munaynyoq", nintaqmi Ario. "¡Hakuchis!".

Hinaspan urayanpunku panpaman, tiyaykunkutaqmi hoq huch'uy llaqtapi. Hinaspas, hoq warmi erqechea, hawapi t'ikakunata pallaspa kashiasqa. Hinaspa Ariota warmakunatawan pharpanki tiashiaqta rikuspa, asikusqa.

“¡Ario!”, nispa rimarisqa. “Ichaqa huq metro kharuchapin kananchis, ¡hinaspaqa marq’arikuya aperichimushiykichis! imatataq ruwashiankichis kaypi qankunari?»

“Uyarinin marq’arikuuniykita, Sasha”, ninsi Ario, “Kusikunin imaynatas rimayninchiswan qhawarichinakusunman munakuyninchista, hinaspa, ruwasqanchiskunatapas. Munaymanmi, wayqe panaykuna yachankuman kay hatun munayniyiq kasqanta”.

“¿Maypitaq chay munayniyri?”, ninsi Sasha.

“Aylluykipi onqoyniyoq kasqanmanta pacha, manan lloqsinkichu wasiykimanta, mana pimanpas kay coronavirus onqoyta ratachinaykipaq”, ninsi Ario.

“Arí, taytaymi, qhepakunqan puñunan ukhupi, allinpuni kanan kama», ninmi Sasha

"¡lchaqa manan mana allinchuqa!, puqllayku, wayk'ukuykupaswan. Kuska t'ika chaqraykupi kakuyku, mikhukuykupas kuska. Ñañaturaykunawanpas, chaki rawq'anaykutapas llaminakuspa, tusukuykupas. Ñawinchayku taparakunatapas, hinaspan astawan yachakuni, qonqaripuniraq yachay wasiytapas. Wasipi qhepakuy chikan llakirisqan karani qallarikuyninpi, ichaqa kunanqa allinmi kashian".

"Hinan, manan usqhay atikuqchu, Sasha", ninmi Ario. Qantaqmi tarishianki, imaynatas allin kusisqa tarikuya, allinpi wasiykipi tiaqkunawanpas apanakuya. ¡Chaymi noqaq warma aawqayniyman tukupunki!»

"¿hayk'aqlapas maqanakuranki aylluysi ukhupi?, tapukunmi SSalem.

"Mayniniqa maqanakuykun", nintaqmi Sasha. "icha chikan thaq kakunanchis, uyarkunanchistaq, hinaspan usqhayman panpachanakuya mañakunanchis. Chaymi cheqaypas munayniyoq kayqa, chaytaqmi noqanchis, hoqkunatapas allinpi munanakuypi kananchispaq. Hinallataq ssapay noqawan chikaan kariyta. ¡Munakunin tusukuya, takiyta sapallay!. Mayniniqa, turaykunata wakyarikuni...".

"Ichaqa Ario, ¿imataq kanman kharupi tiyaqkunapaq, manapas wasiyuqkunapaq?", tapuyukun Sara.

""Allin tapuyukuymi Sara", nimi Ario, "tapuyukusaqkuchá".

Hinaspanaqsis kacharpanarikunku Sashamanta. hinaspan puriripunku yapamanta. Wayrapas rupharishiasqas hoy qochaq chaupin islaman chayaruqtinku.

Chaypis rikunku ch'uqllawasipi askha runakunata. Chaysi, hhoq warmi erqechea rikuruspa kharumantaraq napayukusqa.

"¡Allillanchu Ario, kusisqan yapamanta rikuruspa kashiani!"

qaparimun pay. "Atipashiaykun huq metro kharupi kayta, chayqa kaymanta pacha rimarimusayki, ¡munaymantaqmi khunpaykikunata reqsiyuya!, Sutiymi Leyla".

»»Allillanchu Leyla!, noqa Sara kani, paitaqmi Salem", kutirichin Sara. "qhawarisqaykuman hinaqa, allintan waqaychakushiankichis kay coronavirusmantaqa, ¿lmatawanmi ruwashiankichis?.

"¡Makiykutan maqchhikuyku unuwan jabonchawanpas!", kutirichin Leila.

"¿Chaymantari, ukhupakunkichis khukuchuykichihipi Salem?".

"¿qhawarichimuwankichismanchu imaynatan?" kutirichin Leila. Hinaspan Salem qhawarichin.

"Llapaykun wapu kayta ruwashiyaku, ichaqa huqchamantan yuyaypashiani", ninmi Leila, Atiymanchu qankunawan rimayta?. Uyarikunin, hoq onqoq wañurakapusqa, chaywaymi mancharisqa kashiani, ¿cheqaychu wañunkuman kay coronaviruswan?".

Ario llakirikun ukhunpi, hinapan hatun chupanpi tiyarukun.

“Ari huch’uy awqakunan, hoqniraymi”, nim Ario. Wakinkunaqa allin qhali kanku, wakintaq wañukunkuman. chayraykun llapanchis kuraqkunawan waqaychanakusunchisman. otq hoq onqoyniyuqkunawanpas, paykunan qhapra kanku. mayninpitaq sinchi mancharisqa kanchis. otaq pantasunchispas, kanmanmi allin pacha. ¿munawaqchischu noqawan chayayta? llapankutaq ninku, arí nispa, chaytaqmi Ario mañakun erkekunata, ñawinku wisq’anankupaq, yuyaychaychistaq maypin allin tarikuwaqchis».

“Yuyaychakuychis yuyariychis maypin allin karankichis”, nin Ario.

Chaymantataq tapurin imatan rikurinku, imatataq muskhiriwaqchis hoq allin pachamanta. Tapun, kanmanchu pipas mink’arinaykichispaq, qankunawan kuska rimarikunaykichispaq.

«Riwaqchis allin pachaman, chaypi allin kanaykichispaq. Maypachachus chikan llakisqa, mancharisqapas kaspaykichisqa” nin Ario. “Kaymi hatun munayniykichis, ,atiwaqchismi aylluukikunawan ayninakuya. Hinallataq ama qonqaychischu noqa qankunamanta yuyani, hoqkunapas chhaynatan ruwanku. Chaykunapas yanaparisunkichismi”.

Leyla nin: "Atisunchismanmi waqaychakuya, noqanchispura".

"Hinan, Leila" nin Ario. "Atisunmanmi noqanchispura yanapanakuya, maypiña tarikuspapas. ¿Munawaqchu noqaykuwan hamuya kay tukukuy puriyniykupi?" - Atipanmi Leila Ariowan hinataq khunpankunawanpas puriyyta. Kusirikun Sara Leilaq hamusqanwan, mayninpiqa allinmi yanapanarikunapaq. Ch'inllapin phawarinku, mana rimaspa, ichaqa Leila yacharantaqmi mosoq ñaña turaqnkunawan, allin kasqanwan.

Orqokuna, rit'ikunapas rikuchikunkun pisi pisimanta, Ariotaq urayun hoq huch'uy llaqtapi. Mayu patapi pisi erqekuna puqlakushiasqaku .

"jArio". waqharikun hoq paykunamanta, napayukun karullamanta.

"Allillanchu Kim". nin Ario. "erqekuna, munaranin, wayqepanaykunata reqsinaykichista, coronavirusmanta qhaliyanku.

"¿lmaynan karan?", Tapuyukun Salem.

"Ukhushiarani hinaspan mana samariyta atiranichu. Chaymantan, sayk'usqa kani, manan puqllaytapas munaranichu" , ninmi Kim. "Ichaqa puñylla, hinaspa aylluy waqaychawan. Wakin aylluykunaqa hanpina wasiman rinku. Hanpiqkunapas allintan chaskirinku paykunata, llaqtamasiykunapas yanapariwankun wasiykupi. Hoq semanamantaqa allin karukuyku hoqmanta.

"Kimpa wayqenmi kani", erkekuna ukhumanta. "maypachas Kim onqoyniyoq kaqtionchu mana wayqenchis kanman, manaña rikuspapas. ¡Manan hayk'aqpas qonqaranichu paimantaqa, ichaqa kusisqan kanchis yapamanta paywan puqllarispa!"

"Mayninpicha aswan allinmi wayqentin hina yanapanarikuspa kausayninchis", ninmi Ario. «imaynapas chay rayku karuncharisqa kananchis kaqtinpas».

"Atisunchismanmi tukuy ima ruwaykunatapas hoqkuna rayku", ninmi Leila.

"Ichaqa hoq p'unchay, llapanchis yapamanta puqlarikusun, hinaspapas yachaywasinchisman kutipusun ñaupaq hina", nin Salem.

Ñan horasña wasiman kutirinapaq, Sarapas ñañaturankunamanta karuncharikunanaq. Paykuna puran yuyaychanikunku, mana hayk'aqpas allin kuska purikusqankuta qonqarinankupaq.

Chikan llakirisqan tarikun Sara, unaychapas mana tuparinankumanta yupaychayuspa. Ichaqa allincharikun, turan Kimpa rimarisqanta yuyarispa. Ichaqa mana wayqeypita rikuspachu manaña munakuwaq.

Ario llapankuta wasinman
aparikun, ichaqa suyayukun Saraq
puñurukunan kama, manaraq
ripukushiaspa.

“¿Kaqlata ruwasunmanchu
paqarin?”, tapuyukunmi Sara.

“Manan, Sara, ñan horasña
aylluykiwan kanaykipaq”, nin Ario.
“Yuyariy kausayninchista. Atiwaqmi
munasqaykikunata qespinaykipaq,
makiykita maqchhikuspa hinaspa
wasiyki pi qhepakuspayki
Manan hayk’aqpas karupichu
tarikuni. Noqawanpunin kakunki,
maypachachus allin pachaman rinki
chayqa”.

“Awqaymi kanki”, rimarin
upachallata.

“Qanpas warma awqaymi kanki,
Sara. Qanmi warma awqa kanki
llapan munakuqniyikikunapaq”,
ninmi.

Sara puñurakapun, hinaspa paqarin
riqch'arimuqtinqa, ñachá Ario
ripukuranña. Hinaspas hoq allin
pachaman risqa paywan rimarikunanpaq,
chaymantapas seq'en tukuy
rikusqankuta, yachasqankutapas
sumaq urikusqankuta. Chaymantaqa,
phawayllan maman rikuq p'itarisqa,
makinpi seqèntin, willarukunanpaq.

"Mamay, llapanchispas atisunchismanmi
iliutapas yanapaita munaspaza", niran.
"¡Reqsirinin askha awqakunatapas, kay
purikuyniypi!"

"¡Oh, Sara, yuyayniykipin kanki!", ninmi
mamitan. "Kanmi askha awqakuna,
chaykunataqmi qespisqata waqaychanku
kay oronavirusmantapas, hatun
hanpiqkunapas sumaqpunin kanku.
Ichaqa qanmi yuyarichiwanki, lliupas
awqakuna kaytaqa atisunchismanmi,
sapa p'unchay, ichaqa, qanmi hatun
warma awqay kanki.".

